

CMENTARZ
PARK
PODWÓRKO

Małgorzata Fabiszak
Anna Weronika Brzezińska

CMENTARZ
PARK
PODWÓRKO

Poznańskie
przestrzenie pamięci

Wydawnictwo Naukowe SCHOLAR
Warszawa 2018

Recenzje:

dr hab. *Waldemar Czachur*, prof. UW

prof. dr hab. *Andrzej Szpociński*

Redakcja:

Magdalena Pluta

Korekta:

Magdalena Pluta i Zespół

Copyright © 2018 by Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa

Copyright © 2018 by Małgorzata Fabiszak,

Anna Weronika Brzezińska

Praca powstała w wyniku realizacji projektu badawczego nr 2013/09/B/HS6/00374, pt. „Pamięć i tożsamość w krajobrazie miejskim: studium przypadku na przykładzie Poznania”, finansowanego ze środków Narodowego Centrum Nauki

ISBN 978-83-7383-952-6

Wydawnictwo Naukowe Scholar Spółka z o.o.

ul. Wiślana 8 (róg Browarnej), 00-317 Warszawa

tel./faks 22 692 41 18; 22 826 59 21; 22 828 93 91

dział handlowy: jak wyżej, w. 108

e-mail: info@scholar.com.pl

www.scholar.com.pl

Wydanie pierwsze

Skład i łamanie: WN Scholar (*Jerzy Łazarski*)

Druk i oprawa: Mazowieckie Centrum Poligrafii, Marki k/Warszawy

Spis treści

Wprowadzenie	9
<i>Rozdział 1. Pamięć i niepamięć w przestrzeni miasta</i>	<i>15</i>
1.1. Pamięć zbiorowa i jej odmiany	16
1.2. Zapominanie i niepamięć	23
1.3. Miejsca pamięci.	31
1.4. Cmentarz jako element krajobrazu kulturowego	37
1.5. Pamięć w przestrzeni miasta – podsumowanie	43
<i>Rozdział 2. Zakres i metodologia badań.</i>	<i>46</i>
2.1. Strony internetowe	46
2.2. Korpus artykułów prasowych	49
2.3. Mapy archiwalne jako źródło wiedzy.	52
2.4. Wywiady indywidualne	56
2.5. Wywiady fokusowe	62
2.6. Analiza językowa.	71
2.7. Analiza etnograficzna	76
2.8. Triangulacja oraz synergia danych i metod	78
<i>Rozdział 3. Pamięć i rekreacja.</i>	<i>80</i>
3.1. Cmentarze wojenne Cytadeli	80
3.2. Pamięć i zapomnienie w okresie transformacji	84
3.3. Żołnierze niemieccy: pamięć, upamiętnienie, pojednanie	93
3.4. Groby powstańców wielkopolskich – odzyskanie pamięci czy jej zawłaszczenie?	103
3.5. Edukacja i rekreacja w miejscu pamięci.	107

<i>Rozdział 4. Podwórko i pływalnia.</i>	113
4.1. Cmentarze żydowskie w Poznaniu, pomniki i synagoga, społeczność żydowska	113
4.2. Żydowski cmentarz przy ul. Głogowskiej – wymazywanie, zapominanie, odzyskiwanie pamięci	118
4.3. Drugie (u)życie nagrobków	129
4.4. Synagoga-pływalnia: represyjne wymazanie i dziesięciolecia pasywnej niepamięci.	132
4.5. Wspomnienia w konflikcie: zgodne współzycie czy antysemickie prześladowania.	137
 <i>Rozdział 5. Parki (nie)pamięci</i>	 146
5.1. Historia parafii protestanckich	147
5.2. Od Wzgórza Winiarskiego do parków	152
5.3. Kontrowersje wokół zabudowy terenów pocmentarnych	162
5.4. Roszczenia o zwrot majątku i trudności z jego utrzymaniem	165
5.5. Nostalgia i niepamięć	169
5.6. Poznań miastem wielokulturowym – mit i rzeczywistość.	172
 <i>Rozdział 6. Zapominanie czy odpominanie?</i>	 179
6.1. Wspólne początki i pierwsze przekształcenia cmentarzy katolickich do 1939 roku	181
6.2. Wojenne i powojenne losy cmentarzy świętomarcińskiego i farnego	185
6.3. Ekshumacje a pamięć	190
6.4. Ożywienie cmentarza	196
6.5. Komemoracyjny aktywizm poznańskich kiboli	203
6.6. Miejsce (nie)pamięci	205
6.7. Zmęczeni pamięcią?	210
 Podsumowanie	 220

Bibliografia	229
Aneksy	243
Aneks 1. Spis opisanych map	243
Aneks 2. Współczesne cmentarze Poznania i parki utworzone na terenach pocmentarnych	244
Aneks 3. Charakterystyka analizowanych stron internetowych	252
Aneks 4. Kody informatorów w wywiadach grupowych (fokusowych)	254